

of the working cohort at the micro- (enterprise), meso- (region) levels was analyzed, including study of the legislative component, available documents, arrangement mechanisms of the preventive examination, workers' clinical examination, detection and control over the production factors.

Results. It was found that during 2009-2012 the rate of accidents, injuries and poisoning at the transport utility enterprise of the main group had increased by 133% in terms of accidents and by 25% in terms of days; at the private industrial enterprise of the stated study group - (+) 58% and (+) 21%, respectively. Preventive medical examinations were carried out only formally and no recommendations were given as to the way of life, minimization of influence of the working environment harmful factors on health, adaptation to stressful situations.

Conclusions. It was established that the valid normative-legislative framework of the state and regional levels concerning health protection of workers had been observed formally and fragmentarily including preventive examinations, prophylactic medical examinations, production factors monitoring and health status of the study cohort.

Key words: medical and social security system, workers, the systemic functional component.

Відомості про авторів:

Крекотень Олена Миколаївна - кандидат медичних наук, доцент кафедри соціальної медицини Вінницького національного медичного університету імені М.І.Пирогова.

Криштопа Борис Павлович – д. мед. н., професор кафедри управління охороною здоров'я НМАПО імені П. Л. Шупика. Адреса: Київ, вул. Дорогожицька, 9, тел.: (044) 205-49-90.

УДК 614

О.В. САВЧУК, 2014

О.В. Савчук

ХАРАКТЕРИСТИКА СТАНУ ОРГАНІЗАЦІЇ СТОМАТОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ НАСЕЛЕННЮ ЗА МАТЕРІАЛАМИ СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Національна медична академія післядипломної освіти
імені П.Л. Шупика

Вступ. Актуальність проблеми удосконалення стоматологічної допомоги населенню обумовлена високою поширеністю стоматологічних захворювань, згортанням профілактичних заходів, скороченням державного фінансування стоматологічної служби, низьким рівнем задоволеності населення даним видом медичної допомоги.

Мета. Здійснити порівняльний аналіз стану та проблем організації стоматологічної допомоги дорослому населенню м. Києва у муніципальних та приватних стоматологічних закладах за матеріалами соціологічного дослідження.

Матеріали і методи. За спеціально розробленою програмою проведено анкетування пацієнтів, які звернулись до двох муніципальних (809 респондентів) та двох приватних стоматологічних закладів (486 респондентів) у м. Києві.

Результати. Встановлено статеві-віковий склад пацієнтів у муніципальних та приватних стоматологічних закладах, здійснено порівняльний аналіз їх розподілу за соціальним станом, причиною та частотою звернень до стоматолога, а також вивчено доступність стоматологічної допомоги та задоволеність нею двох груп респондентів. Аналіз матеріалів соціологічного дослідження засвідчив, що стоматологічна допомога, яка надається у муніципальних стоматологічних закладах не відповідає

СОЦІАЛЬНА МЕДИЦИНА

сучасним потребам населення. Назріла необхідність в обґрунтуванні та розробці моделі оптимізації стоматологічної допомоги населенню великого міста, націленої на задоволення потреб різних вікових та соціальних груп населення.

Висновки. На підставі аналізу результатів проведеного соціологічного дослідження можна стверджувати, що існуюча система стоматологічної допомоги населенню у муніципальних закладах за організацією і обсягом наданої стоматологічної допомоги, забезпеченістю медичною технікою і медичним устаткуванням не відповідає сучасним потребам населення.

Ключові слова: ставлення, населення, організація, стоматологічна допомога.

ВСТУП

Актуальність проблеми удосконалення стоматологічної допомоги населенню обумовлена високою поширеністю стоматологічних захворювань, згортанням профілактичних заходів, скороченням державного фінансування стоматологічної служби, низьким рівнем задоволеності населення даним видом медичної допомоги [1,2,4,6].

Задоволеність населення організацією медичної допомоги її доступністю і якістю є пріоритетними індикаторами соціальної ефективності системи охорони здоров'я, моніторинг яких здійснюється на сьогодні у Європейському регіоні [7]. Соціологічні дослідження є провідним інструментом вивчення задоволеності населення медичною допомогою, у т.ч. стоматологічною, крім того вони дозволяють отримати інформацію щодо потреб і запитів населення та його уявлення про те, якою повинна бути медична допомога, що є надзвичайно важливим при прийнятті управлінських рішень, спрямованих на удосконалення діяльності галузі охорони здоров'я [3,5].

Мета дослідження: здійснити порівняльний аналіз стану та проблем організації стоматологічної допомоги дорослому населенню м. Києва у муніципальних та приватних стоматологічних закладах за матеріалами соціологічного дослідження.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Соціологічне дослідження проведене у м. Києві у 2013 році за спеціально розробленою програмою, якою було передбачено збір інформації від пацієнтів стоматологічних закладів щодо мотивів звернення за стоматологічною допомогою, її доступності та задоволеності її організацією та результатами лікування. Соціологічне опитування здійснювалось шляхом анкетування пацієнтів, які звернулись до двох муніципальних стоматологічних поліклінік (809 респондентів) та двох приватних стоматологічних закладів (486 респондентів). Обидві вибірки були якісно та кількісно репрезентативними.

Опитування пацієнтів проводилось за спеціально розробленою анкетою, яка містила 15 запитань та 50 підпитань. Анкети заповнювались пацієнтами анонімно після завершення стоматологічного лікування. Показник повернення анкет склав 97%.

Статистична обробка матеріалів соціологічного дослідження передбачала використання методів статистичного групування, табличного зведення, аналізу абсолютних та відносних рядів розподілу, оцінки статистичної вірогідності відмінності результатів соціологічного опитування респондентів у муніципальних та приватних стоматологічних закладах (за критерієм Пірсона χ^2).

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Результати дослідження дозволили визначити статево-віковий склад пацієнтів у муніципальних та приватних стоматологічних закладах, здійснити

СОЦІАЛЬНА МЕДИЦИНА

порівняльний аналіз їх розподілу за соціальним станом, причиною та частотою звернень до стоматолога, а також вивчити доступність стоматологічної допомоги та задоволеність нею на думку двох груп респондентів.

Основні результати анкетування респондентів представлені у таблиці. Встановлено, що серед пацієнтів муніципальних стоматологічних закладів 58,1% становили жінки, а 41,9% - чоловіки. У приватних стоматологічних закладах - 60,3% та 39,7%, відповідно.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика результатів соціологічного опитування пацієнтів муніципальних та приватних стоматологічних закладів у м. Києві

№ п/п	Запитання	Варіант відповіді	Муницип. полкл. 809 респондентів		Приватні заклади 486 респондентів	
			Абс.	%	Абс.	%
1	2	3	4	5	6	7
1	Ваша стать?	1. .1 чоловіча	339	41,9	193	39,7
		1.2. жіноча	470	58,1	293	60,3
2	Ваш вік?	2.1. 18 - 24 роки	174	21,5	94	19,4
		2.2. 25 - 39 років	269	33,3	228	47
		2.3. 40-59 років	200	24,7	112	23,1
		2.4. 60 років і старше	166	20,5	51	10,5
3	Ваша соціальна належність (де Ви працюєте)?	3.1. службовець у бюджетних та приватних установах	178	22,0	71	14,6
		3.2. робітники та ІТП	130	16,1	30	6,2
		3.3. працівник галузі обслуговування	241	29,8	155	31,8
		3.4. підприємець	17	2,1	196	40,4
		3.5. домогосподарка	47	5,8	24	5,0
		3.6. пенсіонер	172	21,3	10	2,1
4	Що перешкоджає Вам своєчасно звернутися до стоматолога?	4.1. боязнь болю	150	18,6	48	9,8
		4.2. зайнятість по роботі	205	25,3	256	52,7
		4.3. матеріальне становище	454	56,1	17	3,5
		4.4. ні яких	150	18,6	165	34
5	Чи вважаєте Ви, що необхідно законодавчо визначити обсяг гарантованого державою рівня безоплатної стоматологічної допомоги?	5.1. так	794	98,1	390	80,2
		5.2. ні	15	1,9	96	19,8
6	Скільки часу витратив лікар на Ваше лікування?	6.1. до 30 хвилин	541	66,9	31	6,4
		6.2. до 45 хвилин	268	33,1	103	21,2
		6.3. стільки, скільки було необхідно для завершення лікування	-	-	352	72,4
7	Причина Вашого звернення до стоматологічного кабінету?	7.1. пломбування зубів	374	46,2	198	40,7
		7.2. видалення зубів	172	21,3	54	11,1
		7.3. реставрація або виготовлення протезу	164	20,3	85	17,5
		7.4. лікування хвороб пародонта	66	8,1	80	16,4
		7.5. профілактичний огляд, консультація	33	4,1	69	14,3

1	2	3	4	5	6	7
8.	Скільки часу Ви витратили на очікування прийому лікаря?	8.1. від 20 до 40 хвилин	208	25,7	12	2,5
		8.2. від 10 до 20 хвилин	424	52,4	34	7
		8.3. менше 10 хвилин	116	14,3	126	25,9
		8.4. не очікував	61	7,6	314	64,6
9	Чи задоволені Ви результатами лікування?	9.1. так	365	45,1	380	78,1
		9.2. ні	344	42,5	62	12,7
		9.3. важко відповісти	100	12,4	45	9,2
10	Чи влаштовує Вас оснащення закладу лікувальним і діагностичним устаткуванням, пломбувальними матеріалами?	10.1. так	386	47,7	441	90,7
		10.2. ні	338	41,8	21	4,3
		10.3. важко відповісти	85	10,5	24	5
11	Чи влаштовує Вас організація стоматологічної допомоги та рівень сервісу (естетичне оформлення приміщень, простота запису, відсутність черг, зручний час прийому)?	11.1. так	228	28,2	422	86,8
		11.2. ні	484	60	61	12,6
		11.3. важко відповісти	97	12	3	0,6
12	Чи доводилось Вам платити за стоматологічні послуги?	12.1. так	727	89,9	486	100
		12.2. ні	82	10,1	-	-
13	Чи доводилось Вам використовувати неформальні винагороди (подарунки, послуги, гроші і т.п.) для вирішення своїх стоматологічних проблем	13.1. так	394	48,7	63	12,9
		13.2. ні	151	18,7	340	70
		13.3. важко відповісти	264	32,6	83	17,1
14	Вкажіть розмір Вашої заробітної плати (пенсії)	14.1. 1000-1999 гривен	603	74,5	-	-
		14.2. 2000-2999 гривен	170	19,5	22	4,5
		14.3. 3000-4999 гривен	36	6,0	46	9,5
		14.4. 5000 і більше гривен	-	-	418	86,0
15	Як часто Ви відвідували стоматолога впродовж останніх трьох років	15.1. рідше ніж 1 раз на рік	577	71,3	68	14
		15.2. 1-2 рази на рік	194	24	136	28
		15.3. 3 і більше разів на рік	38	4,7	282	58
16	Чи відповідає рівень ціни на стоматологічні послуги якості послуг і обсягу допомоги, яка Вам надається?	15.1. так	153	18,9	434	89,2
		15.2. ні	507	62,7	35	7,1
		15.3. – важко відповісти	149	18,4	18	3,7

Продовження табл. 1.

Віковий склад пацієнтів у муніципальних та приватних стоматологічних закладах мав суттєві відмінності ($p < 0,05$). Питома вага осіб у працездатному віці (18-59 років) серед пацієнтів приватних закладів становила 89,5%, а старше працездатного (60 і більше) - 10,5%. У муніципальних поліклініках, відповідно, 79,5% та 20,5%.

Важливо відзначити соціальний склад респондентів, які звернулися до стоматологічних закладів. Так, серед осіб, які звернулися до муніципальних закладів, найбільшу частку склали працівники галузі обслуговування (29,8%),

а до приватних – підприємці (40,4%).

Як основну причину, яка перешкоджає зверненню до стоматолога, пацієнти приватних стоматологічних закладів вказали зайнятість на роботі (52,7%), а пацієнти муніципальних закладів – обмежені матеріальні можливості (56,1%). Виявлені соціально-демографічні особливості пацієнтів державних та приватних стоматологічних закладів співпадають з результатами досліджень інших авторів [3,5].

Аналіз матеріалів, представлених у таблиці, засвідчує, що найчастішою причиною звернення як до муніципальних, так і приватних закладів виявилась необхідність пломбування зубів (46,2% та 40,7%, відповідно). З приводу видалення зубів звернулося 21,3% пацієнтів до муніципальних та 11,1% до приватних закладів. Відповідно, для реставрації або виготовлення протезу - 20,3% та 17,5%; лікування захворювань пародонта 8,1% та 16,4%; профілактичного огляду та консультації 4,1 % та 14,3% ($p < 0,05$).

Дані дослідження підтверджують, що лікарі - стоматологи муніципальних закладів обмежені нормативами часу на прийом одного хворого. Так, 66,9% респондентів, які лікувались у муніципальних стоматологічних закладах, констатували, що лікар витратив на їх прийом до 30 хвилин, 33,1% - до 45 хвилин. У приватних закладах - 72,4% пацієнтів відзначили, що лікар витрачає на пацієнта стільки часу, скільки необхідно для завершення лікування.

Результатами лікування у муніципальних закладах задоволені 45,1% респондентів, не задоволені 42,5%. У приватних закладах переважна більшість пацієнтів (78,1%) задоволена результатами лікування. Таким чином, у приватних закладах досягається вірогідно ($p < 0,05$) вищий рівень соціальної ефективності стоматологічної допомоги.

На сьогодні все більшу увагу населення привертає рівень сервісу у медичному закладі, чуйне ставлення і охайний зовнішній вигляд персоналу, естетичне оформлення приміщень, простота запису до лікаря, відсутність черг, зручні години прийому. За результатами анкетування, лише 28,2% респондентів у муніципальних закладах задоволені рівнем сервісу, в той час як у приватних - 86,8% ($p < 0,05$).

Суттєво різняться витрати часу пацієнтів на очікування прийому лікаря-стоматолога у муніципальних та приватних структурах ($p < 0,05$). Якщо у приватних закладах переважна більшість пацієнтів потрапила на прийом до лікаря одразу або очікувала його до 10 хвилин (90,5 %), то у муніципальних поліклініках для 52,4% пацієнтів очікування тривало 10-20 хвилин, а 25,7% - 20-40 хвилин.

Фінансування муніципальних стоматологічних поліклінік, навіть у такому великому місті як Київ, є недостатнім, і тому за стоматологічну допомогу пацієнтам доводиться платити, що підтвердило 89,9% пацієнтів. На думку 62,7% респондентів у муніципальних закладах, та лише 7,1% у приватних ($p < 0,05$), рівень ціни на стоматологічні послуги не відповідає якості послуг і обсягу допомоги.

48,7 % пацієнтів муніципальних стоматологічних закладів відмітили, що їм доводилось вдаватися до додаткових неформальних винагород (подарунки, послуги, гроші і т.п.) для вирішення своїх стоматологічних проблем. Таким чином, результати анкетування респондентів засвідчують, що номінально безоплатна стоматологічна медична допомога в Україні вже

СОЦІАЛЬНА МЕДИЦИНА

припинила своє існування. І в той же час важко стверджувати, що отримані від платних послуг кошти, використовуються для досягнення економічного ефекту для стоматологічного закладу та медичного ефекту для громадян.

За необхідність законодавчого визначення обсягу гарантованого державою рівня безоплатної стоматологічної допомоги висловилися 98,1% пацієнтів у муніципальних і 80,2% у приватних закладах ($p < 0,05$).

Через брак фінансування муніципальна стоматологія не забезпечена сучасним обладнанням і не може використовувати сучасні технології. Так, 41,8% пацієнтів муніципальних закладів не влаштувало оснащення поліклініки лікувальним і діагностичним устаткуванням, пломбувальними матеріалами.

Результати проведеного соціологічного дослідження підтверджують наявність соціальної нерівності у доступності стоматологічної допомоги. Рівень добробуту безпосередньо впливає на кількість відвідувань до стоматолога. У населення з низьким рівнем доходів кількість відвідувань до стоматолога є нижчою, порівняно із більш заможними громадянами.

Аналіз результатів анкетування засвідчив, що 74,5% респондентів, які зверталися до муніципальних стоматологічних закладів мали заробітну плату (пенсії) у розмірі 1000-2000 гривень. Серед пацієнтів приватних стоматологічних закладів 86,0 % мали заробіток від 5000 гривень і більше.

Пацієнти муніципальних та приватних стоматологічних закладів вірогідно ($p < 0,05$) відрізнялися за кількістю відвідувань стоматолога впродовж року. Так, 71,3% респондентів у муніципальних закладах відповіли, що вони відвідували стоматолога рідше ніж 1 раз на рік, 24,0% - 1-2 рази, і лише 4,7% - 3 і більше разів на рік. Пацієнти приватних клінік відвідували стоматолога суттєво частіше: 58,0% - 3 і більше разів на рік, 28,0% - 1-2 рази і 14,0% - рідше, ніж 1 раз на рік.

Таким чином, аналіз результатів соціологічного дослідження пацієнтів муніципальних та приватних стоматологічних закладів дає підстави стверджувати, що існує необхідність наукового обґрунтування моделі оптимізації стоматологічної допомоги населенню великого міста. Соціально - орієнтована модель стоматологічної допомоги має бути багатофункціональною і бути спрямованою на задоволення потреб у стоматологічних послугах різних вікових та соціальних груп населення.

Задоволення потреби населення у доступній та якісній стоматологічній допомозі та поліпшення стану стоматологічного здоров'я населення мають бути пріоритетними напрямками внутрішньої політики держави.

ВИСНОВКИ

За допомогою проведеного соціологічного дослідження здійснено порівняльний аналіз стану та проблем організації стоматологічної допомоги дорослому населенню м. Києва у муніципальних та приватних стоматологічних закладах.

Встановлено, що на попит пацієнтів на стоматологічні послуги впливає ціна, рівень доходу та платоспроможність населення, а також імідж медичного закладу (оснащення, кадри, технології, якість допомоги).

Результати аналізу засвідчили, що існуюча система надання стоматологічної допомоги у муніципальних закладах не відповідає сучасним потребам населення, а також підтвердили необхідність законодавчого визначення гарантованого державою обсягу безоплатної стоматологічної допомоги для

населення.

Результати соціологічного дослідження будуть використані при обґрунтуванні оптимізованої моделі стоматологічної допомоги населенню великого міста, спрямованої на задоволення потреб різних вікових та соціальних груп населення.

Література

1. Вахненко О.М. Аналіз ресурсного забезпечення стоматологічної служби в Україні / О. М. Вахненко // *Соврем. стоматология*. - 2011. - № 3. - С. 172-176.
2. Гошовська В.А. Українські реалії соціальної держави: навч. посіб. / за заг. ред. В. А. Гошовської. - К.: Вид-во НАДУ, 2007. - 96 с.
3. Основные социально-демографические особенности стоматологической обрацаемости в государственные и частные лечебные учреждения в современных условиях / В.М. Гринин, А.Э. Лезгишвили, А.В. Кузьмина [и др.] // *Dental forum*. - 2009. - №3 (31). - С. 54-57.
4. Данилевский Н.Ф. Распространенность основных стоматологических заболеваний и состояние гигиены полости рта у населения различных регионов Украины / Н.Ф. Данилевский, Л.Ф. Сидельникова, А.Г.Ткаченко // *Современная стоматология*. – 2003. – №3. – С.14-16.
5. Делендик А.И. Изучение потребностей населения в различных видах стоматологической помощи по данным анкетирования / А.И. Делендик // *Стоматология*. - 2000. - № 6. - С. 35-39.
6. Куцевляк В.Ф. Стоматологія – вчора, сьогодні, завтра / В.Ф. Куцевляк // *Матеріали наук.-практ. конф. з'їзду Асоціації стоматологів України*. - Харків. – 2007.-112 с.
7. EUROHIS: Розробка загального інструмента для опитувань у стані здоров'я . – М.: «Права людини», 2005. -193 с.

О.В. Савчук

Характеристика организации стоматологической помощи населению по материалам социологического исследования

Национальная медицинская академия последипломного образования имени П.Л. Шупика

Введение. Актуальность проблемы совершенствования стоматологической помощи населению обусловлена высокой распространенностью стоматологических заболеваний, свертыванием профилактических мероприятий, сокращением государственного финансирования стоматологической службы, низким уровнем удовлетворенности населения данным видом медицинской помощи.

Цель. Осуществить сравнительный анализ состояния и проблем организации стоматологической помощи взрослому населению г. Киева в муниципальных и частных стоматологических учреждениях по материалам социологического исследования.

Материалы и методы. Согласно специально разработанной программе проведено анкетирование пациентов, обратившихся в два муниципальных (809 респондентов) и два частных стоматологических учреждения (486 респондентов) г. Киева.

Результаты. Установлено возрастно-половой состав пациентов муниципальных

СОЦІАЛЬНА МЕДИЦИНА

и частных стоматологических учреждениях, осуществлена сравнительный анализ их распределения по социальному положению, причинам и частоте обращений к стоматологу, а также изучена доступность стоматологической помощи и удовлетворенность ею двух групп респондентов. Анализ материалов социологического исследования показал, что стоматологическая помощь, предоставляемая в муниципальных стоматологических учреждениях, не отвечает современным потребностям населения. Назрела необходимость в обосновании и разработке модели оптимизации стоматологической помощи населению крупного города, нацеленной на удовлетворение потребностей различных возрастных и социальных групп населения.

Выводы. На основании анализа результатов проведенного социологического исследования можно утверждать, что существующая система стоматологической помощи населению в муниципальных учреждениях по организации и объему предоставляемой стоматологической помощи, обеспеченностью медицинской техникой и медицинским оборудованием не соответствует современным потребностям населения.

Ключевые слова: отношение, население, организация, стоматологическая помощь.

O. V. Savchuk

Sociological research of arranging dental service

Shupyk National Medical Academy of Postgraduate Education

Introduction. The population's dental incidence rate, rolling back preventive measures, dental care reduced budgetary financing, the population's low satisfaction with this medical service, call forth the relevance of the issue.

Objective. To carry out a sociological comparative analysis of the circumstances of rendering dental care to the adult population of Kiev arranged at the municipal and private dental institutions.

Materials and methods. Using the especially developed program we questioned 809 patients who applied to two municipal hospitals and 486 patients who applied to two private dental clinics in Kiev.

Results. We managed to determine the age and sex structure of municipal and private dental patients, carry out a comparative analysis of their distribution by social status, the reasons and frequency of their contact with dentists, study the access to dental care of the respondents and the level of their satisfaction with it.

Analysing the sociological research we prove that municipal dental care does not meet the modern needs of the population. It is necessary to ground and develop an optimal model of dental care for the population of the big city, which should meet the requirements of different age and social groups.

Conclusions. Having analysed the obtained results we assert that municipal dental care, its organization and capacity, its medical equipment do not meet the modern needs of the population.

Key words: the population's attitude to dental care arrangement.

Відомості про автора:

Савчук Олег Володимирович – к.мед.н., доцент кафедри стоматології ІС НМАПО імені П.Л.Шупика. Адреса: Київ, вул. Дорогожицька, 9.